

Warszawa, dnia 15 lipca 2016 r.

BL-112-2-RPO/16

INFORMACJA PRAWNA
W SPRAWIE PROBLEMU WYCZERPYWANIA SIĘ SUM GWARANCYJNYCH
W PRZYPADKU OBOWIAZKOWYCH UBEZPIECZEŃ ODPOWIEDZIALNOŚCI
CYWILNEJ

Przedmiotem niniejszej informacji jest problem wyczerpywania się sum gwarancyjnych w przypadku obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, który został zasygnalizowany w skierowanym do Marszałka Senatu, dnia 20 kwietnia 2016 r., wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął swoje wystąpienie w związku z napływającymi do jego biura skargami dotyczącymi skutków wyczerpywania sum gwarancyjnych z umów odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych zawartych w latach dziewięćdziesiątych.

Według Rzecznika, z problemem skonsumowania sum gwarancyjnych boryka się kilka tysięcy osób.

Pierwotnie, na podstawie § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 18 grudnia 1990 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, limit odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych wynosił 7,2 mld złotych (przed denominacją złotego) w odniesieniu do jednego zdarzenia.

Kwota ta była w kolejnych latach podwyższana: od dnia 1 stycznia 1993 r. wynosiła 11,5 mld zł (przed denominacją) w odniesieniu do jednego zdarzenia, a od 1 stycznia 1995 r. – równowartość 600 tys. euro w odniesieniu do jednego zdarzenia.

Po wejściu w życie ustawy z dnia 23 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, suma gwarancyjna w odniesieniu do szkód na osobie wynosiła 350 tys. euro na każdego poszkodowanego, natomiast dla szkód w mieniu – 200 tys. euro na jedno zdarzenie bez względu na liczbę poszkodowanych.

W aktualnym stanie prawnym, zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych suma gwarancyjna nie może być niższa niż równowartość w złotych:

- 1) w przypadku szkód na osobie – 5 mln euro w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte ubezpieczeniem bez względu na liczbę poszkodowanych,
 - 2) w przypadku szkód w mieniu – 1 mln euro w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte ubezpieczeniem bez względu na liczbę poszkodowanych
- ustalana przy zastosowaniu kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski obowiązującego w dniu wyrządzenia szkody.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, mimo systematycznego podwyższania sum gwarancyjnych, wciąż nierozwiązany pozostaje problem poszkodowanych (przede wszystkim w wypadkach komunikacyjnych), którzy w wyniku długotrwałej choroby lub rehabilitacji wyczerpali środki finansowe pochodzące z odszkodowania ograniczonego do sumy gwarancyjnej.

Dotyczy to w szczególności osób, które uległy wypadkowi w latach dziewięćdziesiątych, ponieważ przyjęte wówczas sumy gwarancyjne były znacznie niższe od obowiązujących obecnie, tak więc ryzyko ich wyczerpania jest znacznie większe

Zdaniem Rzecznika należałoby zmierzać do wprowadzenia komplementarnej odpowiedzialności Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego za szkody na osobie w sytuacjach, gdy wyznaczona suma gwarancyjna uniemożliwia pełne zaspokojenie roszczeń poszkodowanego.

Rzecznik wyraził przy tym opinię, że obciążenie ubezpieczycieli, jako podmiotów finansujących swoimi składkami działalność Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego, byłoby, mimo nałożenia na Fundusz nowego obowiązku, niewielkie.

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich będące przedmiotem niniejszej Informacji jest powtórzeniem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich – Pana Janusza Kochanowskiego, z dnia 22 grudnia 2008 r.

W odpowiedzi na tamto wystąpienie, Minister Finansów stwierdził, że wprowadzenie odpowiedzialności Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego za szkody osobowe na wypadek wyczerpania się sumy gwarancyjnej, zaprzeczyłoby samej idei minimalnej sumy gwarancyjnej.

Zakłady ubezpieczeń zawierałyby wówczas z ubezpieczonymi umowy opiewające na najniższą sumę gwarancyjną, mając gwarancję odpowiedzialności Funduszu za szkodę przekraczającą jej wysokość.

Minister Finansów zaznaczył ponadto, że przyjęcie komplementarnej odpowiedzialności Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego w stosunku do poszkodowanych w wypadkach komunikacyjnych stawiałoby w gorszej sytuacji prawnej osoby dochodzące naprawienia szkody na podstawie dobrowolnej umowy ubezpieczenia, czy też na podstawie obowiązkowych „zawodowych” umów odpowiedzialności cywilnej, które muszą zawierać adwokaci, radcowie prawni, lekarze itp.

Dodatkowo, zdaniem Ministra Finansów, przyjęcie odpowiedzialności Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego za szkody osobowe, w związku z wyczerpaniem sumy gwarancyjnej ustalonej w umowie ubezpieczenia zwartej w przeszłości – np. w latach dziewięćdziesiątych – byłoby naruszeniem zasady *lex retro non agit*.

W związku z ostatnim wystąpieniem Rzecznika Praw Obywatelskich, swoją opinię skierowała do Marszałka Senatu Polska Izba Ubezpieczeń – organ samorządu zakładów ubezpieczeń.

Izba wskazała, że na podstawie art. 22 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, zakład ubezpieczeń ma obowiązek informowania poszkodowanego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia, o możliwości wyczerpania się określonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej, w przypadku gdy łączna kwota wypłaconych odszkodowań lub innych świadczeń przekroczy 80% określonej w umowie ubezpieczenia sumy gwarancyjnej.

Przekazując informację zakład ubezpieczeń musi jednocześnie poinformować poszkodowanego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia o możliwości wytoczenia powództwa do właściwego sądu o ukształtowanie, na podstawie art. 357¹ Kodeksu cywilnego, stosunku prawnego wynikającego z umowy ubezpieczenia.

Na podstawie art. 357¹ Kodeksu cywilnego, jeżeli z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca stratą, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współzycia społecznego, oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy. Rozwiązując umowę sąd może w miarę potrzeby orzec o rozliczeniach stron, kierując się zasadami określonymi w zdaniu poprzedzającym.

Przepis ten w opinii Izby, gwarantuje ubezpieczonym dochodzenie odszkodowania od sprawcy szkody, na wypadek gdy wyczerpie się suma gwarancyjna wynikająca z zawartej przez niego umowy odpowiedzialności cywilnej.

Zdaniem PIU, istnieją 24 przypadki osób, w stosunku do których wyczerpała się suma gwarancyjna. Są to osoby, które nie wystąpiły na drogę sądową, albo w stosunku do których sąd oddalił powództwo o ustalenie stosunku prawnego.

Według Polskiej Izby Ubezpieczeń, zmiana aktualnie obowiązującego w Polsce modelu gwarancji ubezpieczeniowych, może wpłynąć na deregulację całego systemu ubezpieczeń obowiązkowych (zasadnicza zmiana modeli aktuarialnych stosowanych przy wyliczeniu składki ubezpieczeniowej, zmiana zasad reasekuracji portfeli ubezpieczeń OC).

Podjęcie decyzji o rozpoczęciu prac nad ewentualną inicjatywą ustawodawczą w celu wprowadzenia odpowiedzialności Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego na wypadek wyczerpania się sumy gwarancyjnej wynikającej z umowy ubezpieczenia, ze względu na daleko idące i trudne do przewidzenia na tym etapie skutki takiego przedsięwzięcia, wymaga pogłębionej analizy.

Należy w szczególności ustalić krąg poszkodowanych, którzy nie dysponują już środkami z sumy gwarancyjnej, oszacować koszty związane z rozszerzeniem zadań UFG oraz skutki prawne takiej zmiany oraz określić szerokość ewentualnej nowelizacji

(ubezpieczenia komunikacyjne inne ubezpieczenia obowiązkowe, czy także ubezpieczenia majątkowe).

Konieczne jest także zasięgnięcie aktualnej opinii Ministra Finansów, opinii Ministra Sprawiedliwości oraz szeregu innych instytucji zainteresowanych przedstawionym problemem.

Maciej Telec
Główny legislator

Dyrektor
Kapeliński
Roman Kapeliński